

УДК 336.77

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-5.19>

Стечишин Т.Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківського бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

Метлушко О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківського бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У СПРИЯННІ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті визначено роль банківської системи України у сприянні розвитку малих та середніх підприємств (МСП) та напрями активізації співпраці банків із суб'єктами господарювання. Досліджено питання фінансування діяльності МСБ, встановлено, що частка кредитів у капіталі досліджуваних об'єктів становить лише 20–25% проти 60% у розвинених країнах. Виявлено низку причин низького рівня кредитування підприємств малого та середнього бізнесу. Доведено, що вдосконалення банківського кредитування МСП має проводитись комплексно за визначеними напрямками. Перш за все повинні бути державні програми цільового розвитку, співпраця з міжнародними інституціями, а найголовнішою є робота уповноважених органів щодо доступності та здешевлення ресурсів. Банківським установам як діючим потенційним кредиторам МСП варто звертати увагу на високотехнологічні об'єкти кредитування, а щодо позичальників важливою є їх відкритість перед кредитором. Запропоновано формування професійних Бюро кредитних історій як інституцій, які б накопичували точну й актуальну інформацію про користувачів кредитами.

Ключові слова: банківська система, малий та середній бізнес, кредитування, підтримка бізнесу, фінансування.

РОЛЬ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В СОДЕЙСТВИИ РАЗВИТИЮ МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Стечишин Т.Б., Метлушко О.В.

В статье определены роль банковской системы Украины в содействии развитию малых и средних предприятий (МСП) и направления активизации сотрудничества банков с субъектами хозяйствования. Исследованы вопросы финансирования деятельности МСБ, установлено, что доля кредитов в капитале исследуемых объектов составляет лишь 20–25% против 60% в развитых странах. Выявлен ряд причин низкого уровня кредитования предприятий малого и среднего бизнеса. Доказано, что совершенствование банковского кредитования МСП должно проводиться комплексно по определенным направлениям. Прежде всего должны быть государственные программы целевого развития, сотрудничество с международными институтами, а самой главной является работа уполномоченных органов касательно доступности и удешевления ресурсов. Банковским учреждениям как действующим потенциальным кредиторам МСП стоит обращать внимание на высокотехнологичные объекты кредитования, а касательно заемщиков важной является их открытость перед кредитором. Предложено формирование профессиональных Бюро кредитных историй как институтов, которые бы накапливали точную и актуальную, информацию о пользователях кредитами.

Ключевые слова: банковская система, малый и средний бизнес, кредитование, поддержка бизнеса, финансирование.

THE ROLE OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Stechyshyn Tetiana, Metlushko Olha

The role of the banking system of Ukraine in facilitating the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) and directions of intensifying the cooperation of banks with economic entities are studied in the article. In particular, it is stated that only from the ability of the banking system to provide the needs of economic entities with the necessary monetary resources the prospects of overcoming the recession of the domestic economy and its further growth depend to a large extent. The question of financing the activity of SMEs is studied. It is established that the share of loans in the capital of the studied objects is only 20–25% against 60% in developed countries. A number of reasons for the low level of lending to SMEs have been identified. They are high risks; insufficiency and high cost of credit resources; lack of liquidity in SMEs; the difficulty of objectively assessing real creditworthiness and lack of information needed by banks to assess credit risk. It has been proved that the improvement of bank lending to SMEs should be carried out in a comprehensive manner in certain

areas. The first is the participation of the state in their development. These are national programs of targeted development and cooperation with international institutions, and most importantly, it is the work of the authorized bodies in the direction of availability and cheaper resources. As for banking institutions as existing potential SME lenders, here banks should pay attention to lending facilities, giving preference to innovative, energy-saving facilities, high-tech enterprises, export-oriented industries, which, apart from profit, would have some social effect on society. In addition, domestic credit policies should not discard new banking products that meet the requirements of today, including on-line platforms, crowdfunding and other advanced services. As for borrowers, it is important here not to forget about their openness to the lender. In this area, it is proposed to create professional credit bureaus as institutions that would produce accurate, up-to-date information about credit users, including business entities. Such a system of proposed measures will help to increase the efficiency of using existing financial sources to stimulate lending and economic development.

Keywords: banking system, small and medium business, lending, business support, financing.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток малого та середнього підприємництва (далі – МСП), що нині є однією з визначальних тенденцій у розвинених країнах, неможливий без активної кредитної підтримки. Проте нині підприємці змушені постійно перебувати в пошуках альтернативних банківському кредиту джерел фінансування, оскільки українські банки сконцентрували свої кредитні програми на короткострокових високодохідних продуктах. При цьому попит на послуги банківського кредитування з боку МСП постійно зростає. З огляду на це актуальним як у теоретичному вимірі, так і в практичному аспекті є дослідження проблем та напрямів активізації кредитування суб’єктів МСП в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теоретичне розроблення напрямів вирішення проблем кредитування МСП зробили вітчизняні вчені, зокрема Н. Волкова [1], О. Дзюблюк, П. Колісниченко [4], А. Кугій [5], О. Тимченко [9]. Водночас недостатньо дослідженими залишаються проблеми активного залучення банківських установ у процес кредитування та підтримки МСП, а також пошуку альтернативних джерел залучення коштів і шляхів вирішення проблем фінансування й кредитування.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі банківської системи в розвитку МСП і надання пропозицій щодо напрямів активізації співпраці банківських установ та суб’єктів підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банки через свою специфіку посідають особливе місце в економіці ринкового типу й, будучи тісно пов’язаними з усіма її ланками, значно впливають на життєдіяльність суспільства. Саме банківська система, акумулюючи тимчасово вільні грошові кошти суб’єктів ринку та розподіляючи їх за допомогою коротко- й довгострокового кредиту, відіграє особливу роль у перерозподілі сукупного обігового капіталу (рис. 1).

Від здатності банківської системи забезпечувати потреби суб’єктів економіки необхідними грошовими ресурсами значною мірою залежать перспективи подолання спаду вітчизняної економіки, а також її подальшого зростання. Йдеться передусім про банківські кредити, що використовуються на розширення виробництва й розвиток споживчого ринку, впливаючи не лише на поточну виробничу, але й на структурну та інвестиційну політику підприємств, визначаючи можливість економічного зростання.

Окрім того, варто наголосити на позитивному економічному ефекті банківської функції посередництва в кредиті для всіх учасників господарських зв’язків, зокрема розвитку малого та середнього бізнесу.

Малий та середній бізнес відіграє вагомий роль в економічному становленні держави. МСП як найважливіші складники сучасного виробництва багато в чому сприяють підтримці конкурентного тону в економіці, створюють природну соціальну сферу суспільного устрою, організованому на засадах ринку, а також формують новий соціальний прошарок підприємців. Їх функцією є сприяння соціально-політичній стабільності суспільства шляхом відкриття простору вільного вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту. Однак розвиток малого та середнього підприємництва наражається на велику кількість перешкод. Йому не приділяють належної уваги державні органи, адже програми підтримки є декларативними, немає узгодженості в діях центральної та місцевої влади, слабкою є фінансова допомога. Одним із напрямів вирішення цих проблем може стати тісна співпраця малих та середніх підприємств із банківськими установами.

Сьогодні немає дієвого механізму ефективної співпраці малого та середнього бізнесу й банківських установ, в якому би враховувалися чинники кредитоспроможності підприємства та зацікавленість банку в наданні кредиту МСБ.

МСП України зіштовхується із серйозною проблемою доступу до фінансово-кредитних ресурсів. Частка кредитів у капіталі МСБ становить лише 20–25% проти 60% у розвинених країнах [6]. Переважно підприємства реінвестують у розвиток бізнесу власні прибутки та інвестиції засновників підприємств. Така ситуація зумовлена високою вартістю кредиту. Мінімальний пільго-

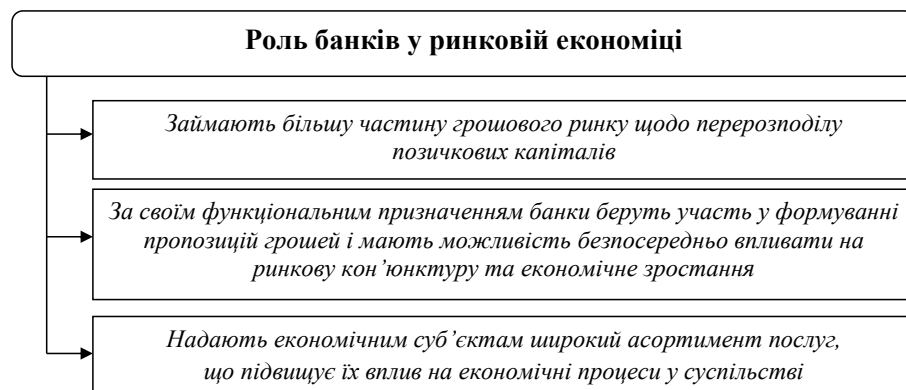

Рис. 1. Загальноекономічна роль банків у ринковій економіці [2]

вий відсоток становить майже 18%, а середня вартість кредиту – 22%, що є високою ціною в умовах економічного спаду. Сума фактично наданих кредитів за рік скоротилась у реальному виразі практично у 2 рази за номінального зростання на 15%. Це підтверджуємо даними звіту МСП Національного банку України «Статистика кредитування малого і середнього бізнесу». Станом на кінець 2017 р. на МСБ приходились 12,4% (роком раніше – 14,4%) загального обсягу кредитування бізнесу. Сповільнення темпів видачі нових кредитів, скорочення розмірів портфеля, збільшення частки прострочених зобов'язань є наслідками банківської кризи та падіння економіки.

Залучення банківського кредиту є класичною технологією запозичення необхідних фінансових ресурсів. Банківські кредити спрямовуються переважно на придбання основних засобів і поповнення обігових коштів, збільшення виробничих запасів тощо. До банківського сектору на 1 січня 2019 р. входять 77 ліцензованих банків, з яких 37 банків мають іноземні інвестиції, 23 банки мають 100% іноземного капіталу [6], однак мале й середнє підприємництво має обмежені можливості для отримання кредитів, адже лише 26,7% малих і 33,2% середніх підприємств планують подати заявку на отримання кредиту найближчим часом (аналітичний звіт «Ділові очікування підприємств України» за I квартал 2017 р., Національний банк [6]), незважаючи на зростання потреби у зовнішньому фінансуванні. Така ситуація є наслідком високих відсоткових ставок, надмірних вимог щодо забезпечення й складних процедур. Так, за даними Держстату, 7,1% загального обсягу капітальних інвестицій у 2016 р. фінансувалися за рахунок банківських кредитів та інших позик. Близько 24 банків здійснюють фінансування малого й середнього підприємництва (12 банків роблять це на загальнодержавному рівні, 12 – на регіональному рівні).

Загалом статистичні дані щодо сучасного стану кредитування суб'єктів господарювання за розміром підприємства подано в табл. 1.

Станом на 1 січня 2019 р. обсяг кредитів, що надані суб'єктам господарювання, становив 919 071 млн. грн. При цьому питома вага кредитів малого підприємництва в кредитному портфелі банків з 1 січня 2017 р. по 1 січня 2019 р. становить менше 20% [6]. Згідно з даними табл. 1 частка кредитів саме суб'єктам МСП не є високою, зокрема для середніх підприємств вона становила 8–21% за досліджуваний період. Причому позитивним виявився 2018 р., коли цей показник сягнув 21,4%, адже мета розвитку держави полягає у підтримці саме середніх підприємств, які вважаються більш стабільними у своїй роботі на ринку порівняно з

малими. Однак 20% у кредитному портфелі банку для середніх підприємств є надзвичайно низьким показником. У зарубіжних країнах він сягає 40–60%.

Щодо кредитування малого бізнесу, то варто відзначити досить активну позицію суб'єктів мікрокредитування. У 2017 р. частка кредитів цим підприємствам становила 35,6%. Однак цей показник стрімко падає. Це можемо пояснити тим, що суб'єкти мікропідприємництва не мають можливості розвивати інновації у своїй діяльності, а під час оцінювання кредитоспроможності позичальника, проведенню якої банківські установи почали приділяти більше уваги після 2017 р., не витримують конкуренції навіть із малими підприємствами. Суб'єкти малого підприємництва одержували кредити стабільно протягом аналізованого періоду в межах 20%. Такий стан речей пояснюється низькою ризиків, з якими стикаються, з одного боку, банківські установи як кредитори, а з іншого боку, підприємці-позичальники.

Структура банківських кредитів, наданих малому підприємству, свідчить про переважно короткий строк кредитування та спрямування коштів у промисловість (42%), оптову та роздрібну торгівлю (майже 35%), тобто види діяльності з коротким операційним циклом [6]. Короткий строк кредитування обумовлений недостатністю довгострокових ресурсів у вітчизняних банків, обмеженим доступом до запозичень на міжнародних ринках, збільшенням резервів у результаті високої проблемності кредитних портфелів, погіршенням платоспроможності позичальників внаслідок рецесії в економіці.

Ще однією причиною, що стримує кредитування МСБ в Україні, може бути брак інформації, необхідної банкам та мікрофінансовим організаціям для оцінювання кредитного ризику МСП [4]. Банки не можуть адекватно оцінювати кредитний ризик позичальників з числа малих і середніх підприємств через відсутність прозорої звітності та низький рівень централізованого відстеження кредитних історій організацій.

З урахуванням всього цього, а також погіршення економічної ситуації та збільшення ризиків банки підвищили вимоги до позичальників. Насамперед ці заходи вплинули на МСБ. Згідно з індексом «Фінансове перехрестя МСП Банку» за підсумками 2017 р. 65% банків посилили умови «відбору» позичальників. Незважаючи на посилення вимог, що висуваються до підприємств МСБ під час видачі кредитів, до кінця 2018 р. рівень простроченої заборгованості в сегменті МСБ продовжував зростати. У 2015–2016 рр. почастішала практика продажу проблемної заборгованості МСП колекторам.

Отже, вважаємо, що для вирішення проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в Україні важ-

Таблиця 1. Динаміка кредитування малого та середнього бізнесу банками України [6]

Індикатор	2017 р.	2018 р.	2019 р. (станом на 1 квітня 2019 р.)
Кредити, що надані суб'єктам господарювання, млрд. грн.	1 093,6	922,2	883,3
кредити, що надані суб'єктам середнього підприємництва	955	1 972	1 250
частка у загальних кредитах, %	8,7	21,4	14,2
кредити, що надані суб'єктам малого підприємництва (крім мікропідприємництва)	2 468	1 998	1 870
частка у загальних кредитах, %	22,6	21,6	21,2
кредити, що надані суб'єктам мікропідприємництва	3 896	2 065	2 134
частка у загальних кредитах, %	35,6	22,4	24,3

ливу роль відіграють три сторони, а саме держава, банківський сектор та підприємства.

На державному рівні основним завданням є здешевлення банківських кредитів шляхом регулювання ставок рефінансування та мінімізації вартості кредитів з боку Національного банку України. Не менш важливим завданням є також розвиток в Україні альтернативних способів забезпечення кредитів, зокрема страхування фінансових ризиків, заснування гарантійних фондів або надання державних гарантій.

Ще одним шляхом покращення ситуації щодо вартості кредитів є співпраця банків з міжнародними організаціями. Для надання коштів для фінансування (кредитування) МСБ України існують програми, що дають змогу здешевити надання банками позик, якими є програми фінансових установ у межах співпраці з різними іноземними фондами та структурами (Німецько-Український Фонд, Фонд "Western NIS", Європейський інвестиційний Фонд тощо). Вони дають змогу поетапно впровадити в Україні нові види фінансової підтримки, а саме часткову компенсацію процентних ставок за кредитами, які надаються під бізнес-проекти, компенсацію лізингових платежів; передбачається розширення програми мікрокредитування, а також для розвитку відповідної інфраструктурної підтримки [8]. Отже, за допомогою кредиту створюється найбільш гнучка форма задоволення тимчасових потреб підприємства в додаткових грошових коштах.

За останні півтора роки Німецько-Український Фонд виділив близько 300 мільйонів гривень на програми підтримки фінансування інвестиційних проектів своїм банкам-партнерам. У квітні цього року рівень трансформації коштів Програми у кредити МСП склав близько 60%. Загалом за 2017 р. банки-партнери, що отримали кошти від Фонду, збільшили сумарний кредитний портфель МСП на 64%. Отже, цільове фінансування НУФ сприяє не тільки веденню бізнесу, але й безпосередньо розвитку банківської системи через диверсифікацію кредитних портфелів банків.

На рівні банків необхідно більшу увагу приділяти освоєнню та впровадженню нових кредитних технологій інноваційних проектів, розробленню нових банківських продуктів для малих підприємств.

Перш за все йдеться про використання лізингу як шляху до зменшення дефіциту фінансування для МСП, для якого необхідне нове обладнання. В Україні лізинг для потреб МСП використовується досить рідко (у 2015 р. було підписано 4 119 лізингових контрактів на загальну суму 6,2 млрд. грн.). Переважно воно використовується для придбання автомобілів та сільськогосподарської техніки. Попит на лізинг з боку МСП може бути розширений у разі залучення більш широкого спектру обладнання на умовах лізингу та зменшення процентних ставок по угодах лізингу.

Венчурний капітал та інші схожі форми фінансування, такі як бізнес-ангели чи краудфандинг, нині не дуже активно використовуються стартапами та МСП із потенціалом зростання. У цьому напрямі банкам слід звернути увагу, по-перше, на розвиток спеціалізованих онлайн-платформ, через які підприємці зможуть отримувати позики, прикладами яких є "Funding Circle", "Kabbage", "Lending Club", "RenRen"; а по-друге, на використання інновацій у сфері кредитування, а саме поширення краудфандингових майданчиків, серед

яких в Україні діючими є «Спільнокошт» та "NaStarte". Цей ресурс стане особливо привабливим також для дрібних інвесторів, які націлені на розміщення невеликих сум грошових коштів [25].

Підприємства повинні більше довіряти банкам, показувати достовірну й правдиву інформацію щодо своєї діяльності, оскільки це впливає на прийняття банком позитивного рішення. Тут важливим кроком щодо вдосконалення проблем фінансування МСП вважаємо формування професійних Бюро кредитних історій як інституцій, які би формували точну й актуальну інформацію про користувачів кредитами, зокрема суб'єктів господарювання. Окрім того, співпраця МСП із банківськими установами є взаємовигідною. Зокрема, для НУФ важливо, щоби вони мали прозору звітність. Сьогодні не всі підприємства бачать сенс у відратуванні податків державі, відповідно, ведуть некоректну звітність, оскільки не отримують від держави бажаної підтримки. Однак програми Фонду, які дають змогу залучити дешевий кредитний ресурс, часто стають стимулом ведення діяльності прозоро, що загалом сприяє детінізації економіки. Також для Фонду важливо, щоби проекти, які отримують фінансування, сприяли збільшенню додаткової вартості товарів і послуг в Україні, імпортозаміщенню. Цим шляхом вже пройшла Європа, саме робота вітчизняних підприємств створила передумови для стабільності й незалежності багатьох держав. Немає сумніву в тому, що такий шлях актуальний для України, адже сировинна економіка вже давно морально застаріла.

Як наслідок, розвиток МСП може дати такий економічний та соціальний ефект, як створення нових робочих місць, наповнення бюджетів усіх рівнів, різноманіття якісних продуктів і послуг, простір для інновацій, підвищення конкурентоспроможності економіки та економічний розвиток держави загалом.

Висновки з проведеного дослідження. У дослідженні вивчено роль банківської системи України у сприяттві розвитку малих та середніх підприємств, запропоновано напрями активізації співпраці банківських установ із суб'єктами господарювання. Доведено, що вдосконалення банківського кредитування малих та середніх підприємств має проводитись комплексно за визначеними напрямками. Перш за все слід забезпечити участь держави в розвитку МСП, зокрема створити державні програми цільового розвитку, проводити співпрацю з міжнародними інституціями, а найголовнішою є робота уповноважених органів щодо доступності та здешевлення ресурсів. Щодо банківських установ як діючих потенційних кредиторів МСП, то тут банкам слід надавати перевагу інноваційним, енергозберігаючим об'єктам, високотехнологічним підприємствам, експортоорієнтованим виробництвам, котрі не тільки одержують прибуток, але й справляють певний соціальний ефект на суспільство. Окрім того, внутрішня кредитна політика повинна не відкидати нові банківські продукти, які відповідають вимогам сьогодення, зокрема онлайн-платформи, краудфандинг. Щодо позичальників, то тут важливо не забувати про їх відкритість перед кредитором, а найважливішим кроком удосконалення проблем фінансування МСП вважаємо формування професійних Бюро кредитних історій як інституцій, які б формували точну й актуальну інформацію про користувачів кредитами, зокрема суб'єктів господарювання.

1. Волкова Н., Свірідова К. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. URL: <http://jifub.donnu.edu.ua/article/view/5012> (дата звернення: 20.09.2019).
2. Дзюблук О., Васильчишин О., Адамик Б. та ін. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : монографія. Тернопіль : THEU, 2010. 384 с.
3. Дзюблук О. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів : монографія. Вена : Premier Publishing s. r. o. Vienna, 2018. 354 с.
4. Колісниченко П. Стан і тенденції розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/13.pdf (дата звернення: 20.04.2019).
5. Кугій А., Сокотенюк С. Структурний аналіз фінансового забезпечення малого підприємництва. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45521/41698> (дата звернення: 20.09.2019).
6. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 10.09.2019).
7. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> (дата звернення: 12.09.2019).
8. Сич О., Волос І. Сучасний стан та умови кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/99.pdf> (дата звернення: 13.09.2019).
9. Тимченко О. Проблеми фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/46.pdf (дата звернення: 12.09.2019).
10. Чому підприємствам вигідно мати надійного банка-партнера та прозору звітність? 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/05/11/636646> (дата звернення: 12.09.2019).

1. Volkova N., Sviridova K. (2017). Analiz problem kredyuvannya malogo ta serednogo biznesu v suchasnykh ekonomichnykh umovax [Analysis of problems of small and medium business lending in the current economic conditions]. *Finansy, oblik, banky*. URL: <http://jifub.donnu.edu.ua/article/view/5012> (accessed: 20.09.2019).
2. Dzyublyuk O. (2010). Rozvytok bankivskoyi systemy Ukrayiny yak osnova realizaciyi strategiyi ekonomichnogo zrostannya [Development of the Ukrainian banking system as a basis for the implementation of the economic growth strategy] : monografiya / O. Dzyublyuk, O. Vasylchysyn, B. Adamyk ta in. Ternopil : TNEU, 384 p.
3. Dzyublyuk O. (2018). Transformaciya bankivskoyi systemy u konteksti globalizacijnykh vyklykiv [Transformation of the banking system in the context of globalization challenges] : monografiya. Vienna : Premier Publishing s. r. o. Vienna, 354 p.
4. Kolisnichenko P. (2017). Stan i tendenciya rozvytku malogo ta serednogo pidpryyemnyctva v Ukrayini [Status and tendencies of development of small and medium business in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/13.pdf (accessed: 20.04.2019).
5. Kugij A., Sokotenyuk S. (2015). Strukturnyj analiz finansovogo zabezpechennya malogo pidpryyemnyctva [Structural analysis of financial support for small business]. *Ekonomichnyj visnyk NTUU "KPI"*. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45521/41698> (accessed: 20.09.2019).
6. Osnovni pokaznyky diyalnosti bankiv Ukrayiny [Main indicators of activity of Ukrainian banks]. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (accessed: 10.09.2019).
7. Pro sxvalennya Strategiyi rozvytku malogo i serednogo pidpryyemnyctva v Ukrayini na period do 2020 roku (2017) [On approval of the Strategy for development of small and medium-sized enterprises in Ukraine for the period up to 2020] : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24 travnya 2017 r. № 504-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> (accessed: 12.09.2019).
8. Sych O., Volos I. (2018). Suchasnyj stan ta umovy kredyuvannya malogo ta serednogo biznesu v Ukrayini [The current state and conditions of lending to small and medium-sized businesses in Ukraine]. *Molodyj vchenyj*. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/99.pdf> (accessed: 13.09.2019).
9. Tymchenko O. (2018). Problemy finansovogo zabezpechennya rozvytku malogo pidpryyemnyctva [Problems of financial support for the development of small business]. *Efektivna ekonomika*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/46.pdf (accessed: 12.09.2019).
10. Chomu pidpryyemstvam vygidno maty nadijnogo banka-partnera ta prozoru zvitnist? (2018) [Why is it advantageous for businesses to have a reliable partner bank and transparent reporting?]. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/05/11/636646> (accessed: 12.09.2019).

E-mail: tanya_stechyshyn@ukr.net

E-mail: olga_mayor@ukr.net